

**ЗВІТ
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ
ПІДПРИЄМЦІВ ДЖАНКОЯ**

Опитування проводилося
Комітетом з розробки стратегічного плану
економічного розвитку Джанкоя

За допомогою

Проекту економічного розвитку міст

За підтримки

жовтень 2005 р.

ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ПІДПРИЄМЦІВ

I. ВСТУП

У жовтні 2005 року проведено опитування роботодавців Джанкою. Воно є частиною процесу стратегічного планування економічного розвитку з залученням громади – проекту, який має визначити економічне майбутнє міста. Метою опитування було отримання корисної та достовірної інформації для членів Комітету з розробки стратегічного плану (КСП) стосовно думки тих, хто здійснює інвестиції та створює робочі місця в Джанкої. Серед питань анкети були історія та статус підприємства, характер бізнесу, робоча сила та персонал, інформація про розміщення підприємства, послуги, що надаються органами влади та стосунки з ними, а також загальна думка про місто як середовище для ведення бізнесу.

II. МЕТОДОЛОГІЯ

До 21 жовтня 2005 року було заповнено 50 анкет. Серед компаній у переліку для опитування були найбільші роботодавці міста – три підприємства з кількістю працівників понад 300 і 10 підприємств з кількістю працівників від 101 до 300, а також менші фірми з кількістю працівників до 25 чоловік (22 підприємства) і від 26 до 100 працівників (15 підприємств). У цьому звіті містяться узагальнені відповіді всіх респондентів. Всі 50 опитувань були проведені членами КСП.

Для отримання якомога повніших і відвертіших відповідей, респондентів запевнили, що цей звіт не буде містити посилань на конкретні підприємства, а інформація в анкетах буде конфіденційною.

Були виявлені відмінності у відповідях підприємств, що представляють різні галузі економіки (транспорт, харчова промисловість, будівництво, торгівля та ін.), а також великих підприємств та представників малого й середнього бізнесу, що підтверджується в багатьох проаналізованих даних.

Хоча опитування 50 підприємств не може абсолютно напевно відобразити думку всієї бізнесової громади Джанкою, ці підприємства, - великі й малі, традиційні й нові, забезпечують працею значну частину місцевого економічно активного населення, зокрема це стосується підприємств транспорту, - складають вагому й репрезентативну вибірку.

III. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

1. Місцева економіка саме переживає нелегкий період – рівень зайнятості, середня зарплатня та орієнтованість на експорт досить низькі, проте існують важливі плани збільшення обсягів продажу та здійснення нових інвестицій. Місцеві підприємці незадоволені загальною економічною ситуацією в країні, чинним законодавством, цінами на енергію та матеріали. Їхню діяльність обмежують висока внутрішня конкуренція, нестача кваліфікованих працівників та застаріле обладнання.
2. Загальна кількість працівників на всіх підприємствах-респондентах зараз складає близько 4 200, а протягом 2006-2007 років планується створити ще майже 400 робочих місць, причому 300 з них у машинобудування, тоді як в попередні роки робочі місця створювалися переважно в харчовій галузі, на транспорті та в комунальному господарстві.
3. Місцева економіка майже не орієнтована на експорт. Лише шість з 50 компаній експортують якусь частку своєї продукції та послуг за межі України і лише 3 за межі СНД. Загальна частка експорту складає тільки біля 3% виробництва, в т.ч. менше ніж 1% йде за межі СНД.
4. Компанії відзначили 19% своїх працівників як таких, що працюють «відмінно», і 65% - «добре», що відображає загальний середній рівень задоволення якісним рівнем працівників, а частка працівників, віднесених до поганих (3%), виглядає вельми незначною. В той же час кожне четверте підприємство нарікає на брак кваліфікованих працівників, головним чином робітничих професій. Вісім респондентів відмовилися дати інформацію про середню заробітну плату на своїх підприємствах. По решті ж 42 підприємствах вона складає 688 гривень на місяць.
5. Тільки 13 з 50 фірм мають плани модернізації або вдосконалення своїх нинішніх потужностей з метою розширення своєї діяльності в Джанкої, як шляхом розвитку існуючих потужностей, так і через нове будівництво, в 2005-2007 рр. Загальна сума планованих інвестицій (6,5 млн) є доволі незначною, причому 5 млн з цих коштів планує інвестувати лише одне підприємство машинобудівної галузі. Дві компанії планують розширюватися поза межами Джанкоя, а сім розглядають можливість або планують перенести всю свою діяльність за межі Джанкоя (до Джанкойського району, Красноперекопська або Красногвардійська) переважно в пошуках кращих умов для підприємництва.
6. Загалом якість послуг, що надаються органами місцевого самоврядування, не була оцінена високо (в середньому – 3,05 за 4-бальною шкалою, де 1 є найвищою, а 4 – найнижчою оцінкою). Житлове будівництво (3,82) та утримання доріг (3,76) разом з забезпеченням правопорядку (3,31) найчастіше зазначалися як послуги, що потребують поліпшення.
7. Три з 50 компаній оцінили рівень місцевої влади як «відмінний», а 28 респондентів вважають його «добрим». Вісімнадцять інших оцінок – «задовільно» і одна - «погано». Разом з задовільною оцінкою співпраці з міським головою, заступниками та керівниками управлінь міськвиконкому (середня оцінка 2,34 за тією ж 4-бальною шкалою), а також коментарями щодо контактів між приватним і

Джанкой – Вивчення думки підприємців

муніципальним секторами це підтверджує відносно непоганий рівень задоволення роботою органів місцевої влади.

8. Думки про діловий клімат в Джанкої також були доволі позитивними. Одна компанія оцінила місто як «відмінне» місце для ведення бізнесу, 13 – «добре», і 30 – «задовільне». В той же час 5 компаній поставили «погану» оцінку. Географічне становище міста, його розташування на схрещенні шляхів та сприятливе ставлення місцевої влади зазначалися серед найбільш важливих позитивів місцевого ділового середовища. До негативів віднесені висока конкуренція, низька платоспроможність громадян, недостатнє використання вигод географічного становища міста, бюрократизм у владі.
9. Компанії поділяють думку, що місцева економіка має змінитися на краще завдяки тіснішій співпраці влади і бізнесу (розвиток малих і середніх підприємств, промислова реструктуризація), внутрішнім поліпшенням (комунальна інфраструктура, будівництво житла), розвитку сільського господарства та зовнішнім ресурсам (залучення прямих іноземних інвестицій).

IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

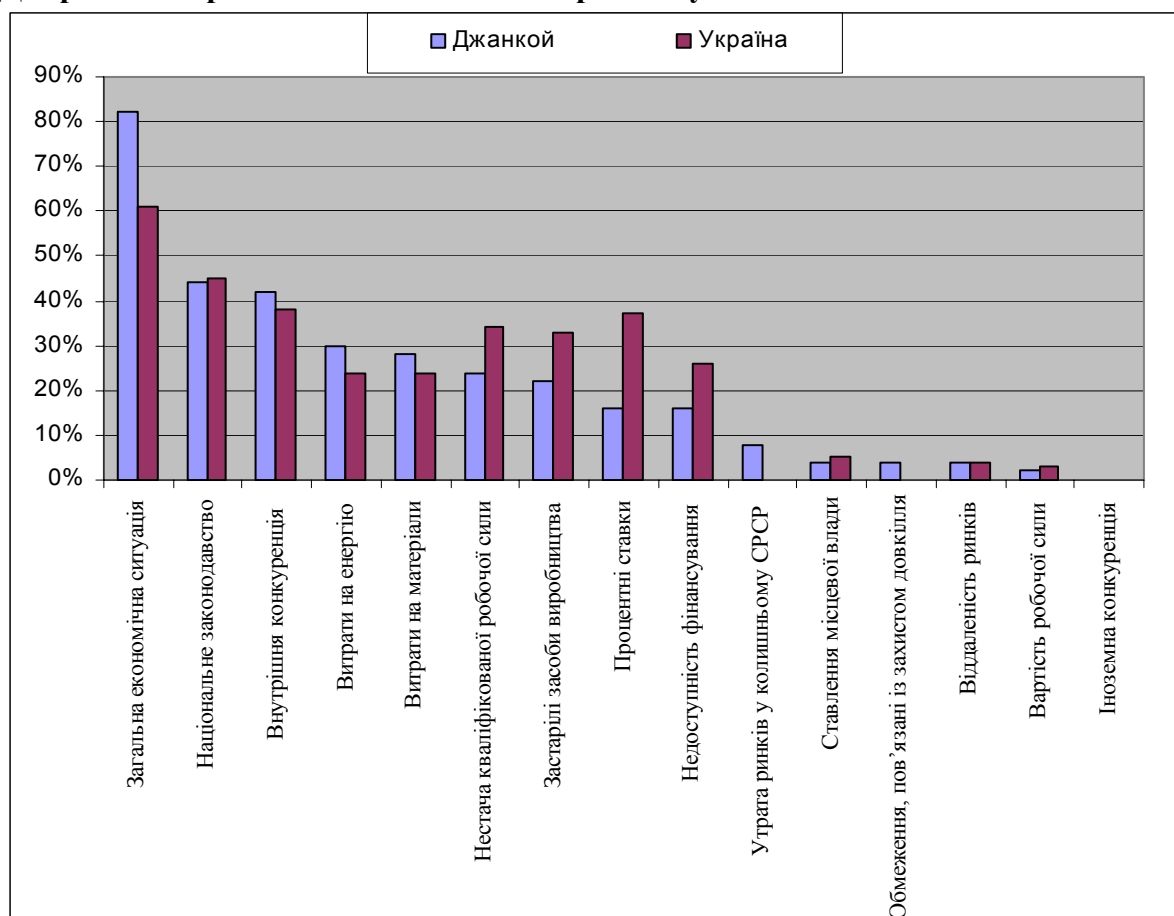
1. Статус підприємств

З 50 респондентів 34 були засновані після 1990 року. Найбільша частка новостворених компаній – це малі підприємства в галузях торгівлі, харчової промисловості та транспорту, тоді як машинобудування, підприємства залізничного кластеру та інші великі роботодавці представлені традиційними підприємствами, з яких деякі засновані ще на початку 20-го або навіть у 19 столітті. Більшість компаній (74%) перебувають у власності українських юридичних і фізичних осіб. Державі все ще належить 20% підприємств переважно транспортної галузі, а місту належить лише 2 підприємства з опитаних, що відносяться до сфери надання комунальних послуг і складають 4% від опитаних. Однією компанією (фінансовою) зараз володіє іноземний капітал, що, втім, складає лише 2% економіки міста.

2. Загальний стан бізнесу

Економіка Джанкой певним чином диверсифікована, оскільки включає: (1) традиційний кластер залізничного транспорту, (2) важливі окремі підприємства харчової та машинобудівної промисловості, (3) будівельні та транспортні компанії, комунальні підприємства, а також (4) малі й середні компанії в сфері торгівлі та послуг, створені місцевими підприємцями.

Діаграма 1 Перешкоди для подальшого розвитку

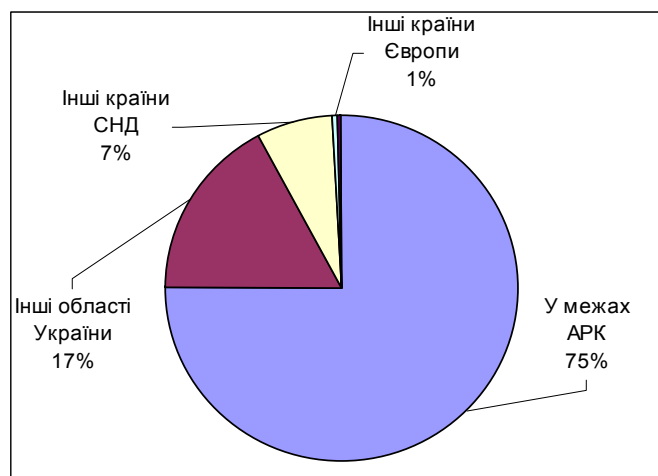

Респонденти назвали чинники найбільш негативного впливу на поточний і майбутній розвиток своєї продукції чи послуг (див. діаграму 1). За пріоритетністю *загальна економічна ситуація* зазначалася як найважливіший чинник для 82% підприємств, в т.ч. особливо важливої для міста залізничної галузі (100%); на *чинне законодавство* нарікають 44% опитаних. Ще 42 відсоткам підприємств, передусім 100% опитаних представників харчової галузі, заважає розвиватися висока *внутрішня конкуренція*. *Витрати на енергію та матеріали* створюють перешкоди, відповідно, для 30% і 28% компаній, причому перше стосується переважно комунальних підприємств та залізничної галузі (по 60%). Нестача кваліфікованої робочої сили та застарілість обладнання турбують, відповідно, 24% і 22%. Відносно менші проблеми пов'язані з доступністю фінансування та відсотковими ставками за кредити (по 16% підприємств переважно комунальних та малих). Ставлення ж місцевої влади, екологічні обмеження, віддаленість ринків виглядають мінімальними проблемами (4-2%), а іноземна конкуренція місцеві компанії не турбує зовсім (0%).

Зі вступом України до ЄС пов'язані більш позитивні очікування, хоча респонденти передбачають і негативні наслідки. На кращий правовий захист розраховують 56% опитаних з різних галузей, на стабільний діловий клімат 42% переважно малих підприємств та на стабільний ринок капіталу ще 30%. На вільний доступ до великого ринку сподіваються лише 14% підприємств, що торгують імпортними виробами або використовують імпортне обладнання, а єдина валюта виглядає важливою лише для 8%, виключно будівельних. Жодних європерспектив не побачили для себе 8 респондентів (16%) з різних галузей.

З іншого боку 56% підприємств не бажають втратити перевагу, пов'язану з низькою вартістю робочої сили, послуг та товарів, 52% - бояться посилення конкуренції з боку іноземних учасників відкритого ринку, 40% - додаткових витрат на пристосування до нових умов, а 26% - суворих правил щодо сприяння бізнесу з боку держави. При цьому істотних галузевих відмінностей в оцінках не спостерігається.

3. Клієнти

Діаграма 2 Напрямки експорту місцевої економіки

Всі підприємства надали інформацію про географічне розташування своїх клієнтів (діаграма 2). Лише шість компаній зазначили, що експортують більше половини своїх товарів і послуг до СНД і три з них, крім того, до інших зарубіжних країн. Причому головними постачальниками послуг на експорт є підприємства залізничної та автотранспортної галузей, а також машинобудівний завод і готель. Загалом лише 8% продукції економіки Джанкоя йде на за межі країни. Ця частка нижча за показники не лише більшості подібних міст у країнах

Джанкой – Вивчення думки підприємців

Центральної та Східної Європи, а й більшості міст України. Компанії в галузях будівництва, комунальних послуг, переробки продуктів харчування та послуг працюють виключно на вітчизняний, а в переважній більшості на регіональний ринок.

Більшість компаній (66%) очікують збільшення обсягів збуту в 2005 році порівняно з 2004-м в середньому на 10%, а сім з них – більш ніж на 20%, в т.ч. одна на 105%. З іншого боку, інші сім компаній (14%) очікують зменшення збуту порівняно з минулим роком. Крім того, середній обсяг збуту опитаних підприємств міста в розрахунку на одного працівника дуже низький і складає приблизно 29 350 грн. Тому існує велика потреба в підвищенні продуктивності праці, зокрема, через впровадження нових технологій.

Наявність клієнтури є однією з головних причин розміщення 43 компаній (86%) саме в Джанкої. Іншою важливою причиною свого бізнесу в Джанкої 31 компанія вважає наявність тут кваліфікованої робочої сили, хоча відповіді на інші питання анкети свідчать, що ця перевага поступово зменшується. Зазначили існування тут важливих для себе постачальників сировини 19 підприємств (більшість представників харчової галузі та торгівлі).

4. Питання трудових ресурсів і зайнятості

Загальна кількість постійних працівників на 50 підприємствах-респондентах становить 4236, порівняно з 3388 п'ять років тому і 4158 торік. Нові робочі місця були створені передусім у харчовій промисловості (понад 300 нових робочих місць за останні 5 років), комунальному господарстві (біля 150) та на транспорті, в той час як, наприклад, машинобудівна галузь скорочувала робочі місця (зменшення більш ніж на 200 робочих місць). Тенденція за останні 2 роки почала змінюватися, і на запитання про нові інвестиції компанії відповідають, що планують створити найближчим часом майже 400 нових робочих місць, причому біля 300 з них у машинобудуванні. Недостатня диверсифікація економіки дається взнаки проблемами з зайнятістю жінок, які складають лише 40% працівників опитаних підприємств. Частка працівників з вищою освітою в економіці

Джанкоя цього року складає 13,6%, що, напевне, недостатньо для економічного успіху місцевої економіки.

Середня кількість працівників серед підприємств-респондентів у 2005 році склала 118 осіб, порівняно з 89 в 2000 році. Причиною цього є, можливо, те, що 5 років тому не існувало багатьох з нинішніх малих і середніх підприємств, що також підтверджує важливість сектору МСП.

Роботодавці достатньо задоволені якісним рівнем своїх працівників. Загалом 19% працює відмінно, 65% - добре, 13% - задовільно і 3%

Діаграма 3 Рівень задоволення якістю робочої сили

незадовільно (діаграма 3). Найвища частка поганих працівників у машинобудуванні (30%), на окремих підприємствах будівельної та харчової галузей. Найвищу частку

Джанкой – Вивчення думки підприємців

відмінних працівників у своїх колективах вказали, зокрема, готель (100%), один з вокзалів (90%), одне з провідних підприємств харчової галузі (100%), фірма, що продає оргтехніку (90%).

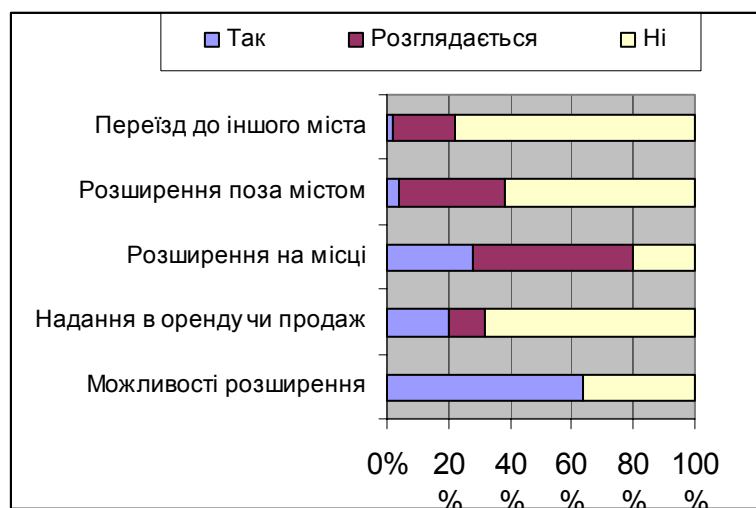
Загальна середньомісячна зарплатня по 42 підприємствах, які дали відповідь на це запитання, складає 688 грн. порівняно з 612 грн. в 2004 році. Найнижча зарплатня в малих торговельних підприємствах (біля 300 грн і нижча), а найвища – в залізничному транспорті та фінансовій сфері. Лише п'ять компаній сплачують своїм працівникам у середньому більше ніж 700 гривень.

15 компаній – 30%(!) в усіх галузях відчувають нестачу працівників певних професій та навичок, важливих для їхнього подальшого розвитку, а 5 підприємств очікують виникнення цієї проблеми в недалекому майбутньому. Список дефіцитних для Джанкою професій виглядає доволі різноманітним. З 18 названих професій кожна названа респондентами не частіш, ніж двічі. З названих професій 11 відносяться до робітничих – верстатники, апаратники, слюсарі, електрогазозварювальники, теплотехніки, навіть вантажники. З вищою освітою потрібні виконробы, конструктори, технологи, викладачі.

Лише одне з опитаних підприємств (виробниче) має підрозділ з наукових досліджень у складі 2 осіб, які зайняті розробкою нової продукції.

5. Інформація про місцезнаходження та майно підприємства

Джанкой як місце для ведення бізнесу має і переваги, і недоліки (див. діаграму 4). Підприємства, як правило, володіють своїми спорудами (39 респондентів) і мають право на користування землею (26 респондентів). Більшість із них (60%) також має достатньо площі для розширення. Однак для 34% опитаних підприємств нестача площ може стати проблемою. Дві компанії (одна торговельна, а інша з галузі зв'язку) з цієї та інших причин планують розширення за межами Джанкою, а ще 17 розглядають таку можливість. Одна компанія (торгівельна) планує, а ще 10 розглядають можливість повного

Діаграма 4 Інформація про місцезнаходження та майно

перенесення свого бізнесу до інших адміністративно-територіальних одиниць (Джанкойського району, Красноперекоська, Красногвардійська). Найчастіше названі причини – пошук кращої ринкової кон'юнктури та кращого бізнес-клімату.

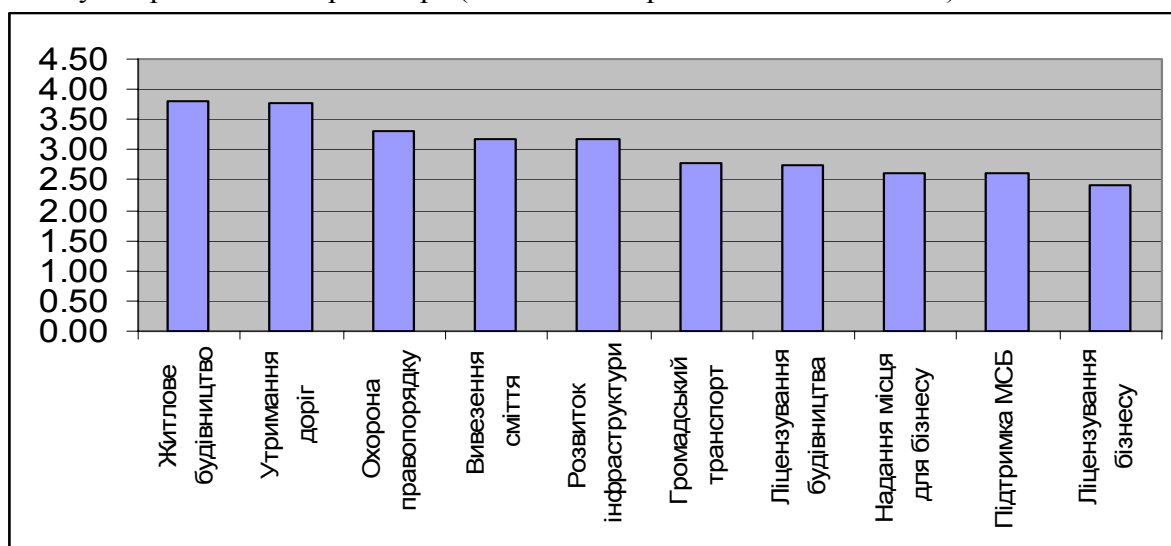
Проблема дефіциту площ може бути хоча б частково вирішена завдяки пропозиції таких площ з боку приватних власників (10 підприємств можуть надати в оренду чи продати свою землю та споруди, а ще 6 вивчають таку можливість).

Джанкой – Вивчення думки підприємців

Нинішній стан будівель та рівень технологій не видається найкращим, тому багато компаній планує здійснення суттєвих інвестицій у вдосконалення потужностей. Тринадцять підприємств планують модернізацію або вдосконалення існуючих споруд здебільшого протягом цього й наступного року. Однак при цьому планується вкласти лише 6,5 млн. грн, 5 млн з яких інвестує одне машинобудівне підприємство. При цьому планується створити 385 нових робочих місць. Такі інвестиції виглядають явно недостатніми для належного економічного розвитку міста, якщо не вдасться залучити додатково суттєві інвестиції ззовні, передусім прямі іноземні.

6. Послуги та відносини з органами місцевої влади

Респондентам було запропоновано оцінити дев'ять видів муніципальних послуг за шкалою від 1 до 4 (1 = відмінно, 4 = незадовільно). В середньому ці послуги були оцінені як задовільні з середнім балом 3,05 (див. діаграму 5). Респонденти найбільш незадоволені житловим будівництвом (3.82) та утриманням доріг (3.76), що є характерним сьогодні для більшості міст України. Крім того, підприємці невдоволені станом правопорядку в місті (менше – МСБ та залізнична галузь), вивезенням сміття (більше – МСБ) та розвитком місцевої інфраструктури (переважно МСБ). Менше невдоволення викликає підтримка бізнесу та громадський транспорт (все – нижче трьох і вище двох балів).

Діаграма 5. Послуги органів влади

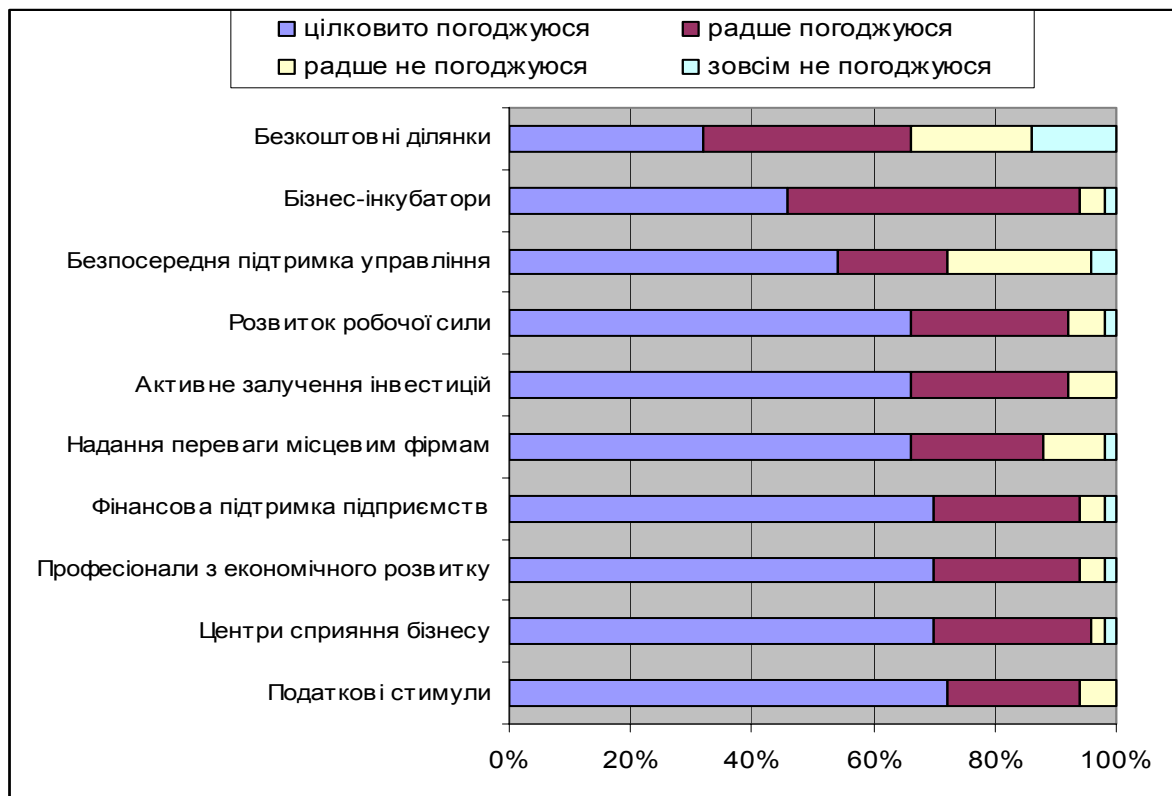
Загалом відповіді свідчать про те, що підприємства готові порекомендувати ініціативи, зокрема в сфері підтримки малих і середніх підприємств, які дозволять поліпшити співпрацю з місцевими органами влади й зменшити бюрократизм. Серед коментарів щодо сфер, які потребують поліпшення, найчастіше зазначалися утримання доріг (82% респондентів) та охорона правопорядку (44%), житлове будівництво та вивезення сміття.

Підприємства також мали відповісти, які послуги мали б надаватися міською владою (та, зокрема, підрозділом з економічного розвитку) представникам бізнесу Джанкою. Діаграма 6 демонструє, що підприємства активно підтримують більшість з запропонованих послуг. Окремі гострі проблеми, які стоять перед місцевими компаніями (висока конкуренція, нестача інвестицій та кваліфікованої робочої сили, бюрократизм) можна значною мірою вирішити за допомогою заходів, які отримали

Джанкой – Вивчення думки підприємців

високу кількість балів – допомога міста в розвитку трудових ресурсів, активне залучення інвестицій, створення центру підтримки бізнесу.

На відміну від компаній в інших країнах Східної Європи, респонденти не підтримують обладнання й пропозиції вільних ділянок – вони не бачать гарантії, що ті, хто отримає таку форму субсидії, насправді почне створювати робочі місця. Низький рівень підтримки отримала ідея створення бізнес-інкубатора – можливо, причиною є нерозуміння цієї ідеї респондентами. Фінансова підтримка бізнесу (кредитні гарантії) виглядає дуже бажаною – вона допоможе вирішити вищезгадані проблеми з браком фінансових ресурсів.

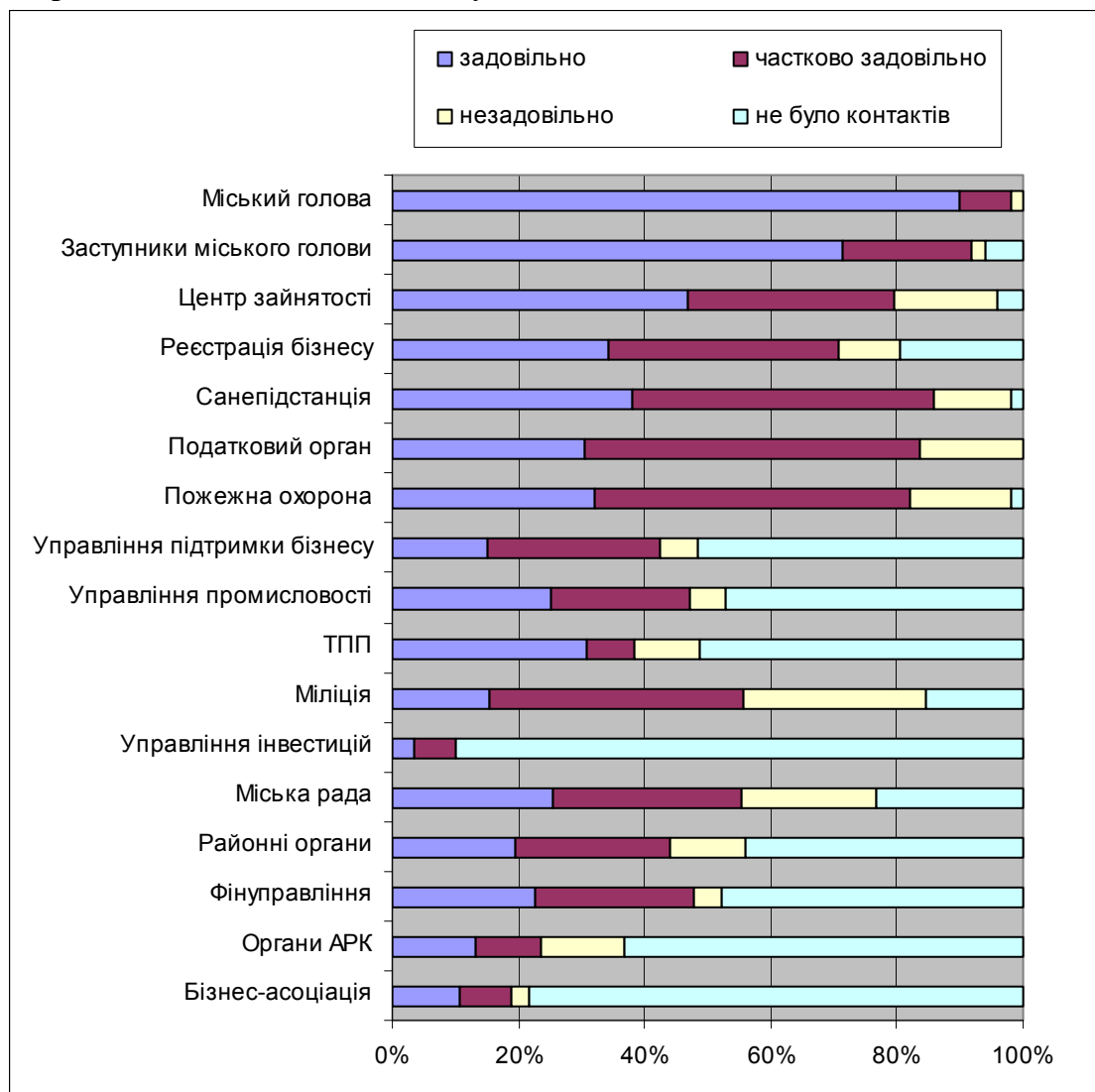

Діаграма 6 Послуги підрозділу з економічного розвитку

Підприємства-респонденти оцінили контакти з владними структурами та посадовцями. Результати досить позитивні, як це видно з діаграми 7. Міський голова та його заступники отримали надзвичайно позитивні оцінки респондентів. Високо оцінений і рівень співпраці з центром зайнятості, органом реєстрації бізнесу, санепідстанцією, податковим органом та пожежною охороною. Не дуже задовільним виглядає рівень співпраці підприємців з міською радою та міліцією. Структури міськвиконкому, необхідні для управління економічним розвитком міста або відсутні в структурі управління, або справді мають недостатні контакти з місцевими підприємцями. Не відчувають підприємці важливості для них торговельно промислової палати, бізнес-асоціації та органів влади АРК.

Багато коментарів можна узагальнити в один висновок: завищений рівень бюрократизму, брак компетентності урядовців, забагато зайвої звітності та невідповідне ставлення з боку низки установ до підприємства як до клієнта (та платника податків).

Діаграма 7. Контакти з владними установами

7. Критичні питання

Підприємства-респонденти дали такі відповіді на запитання щодо трьох найбільш важливих напрямків, які мають бути відображені в стратегічному плані:

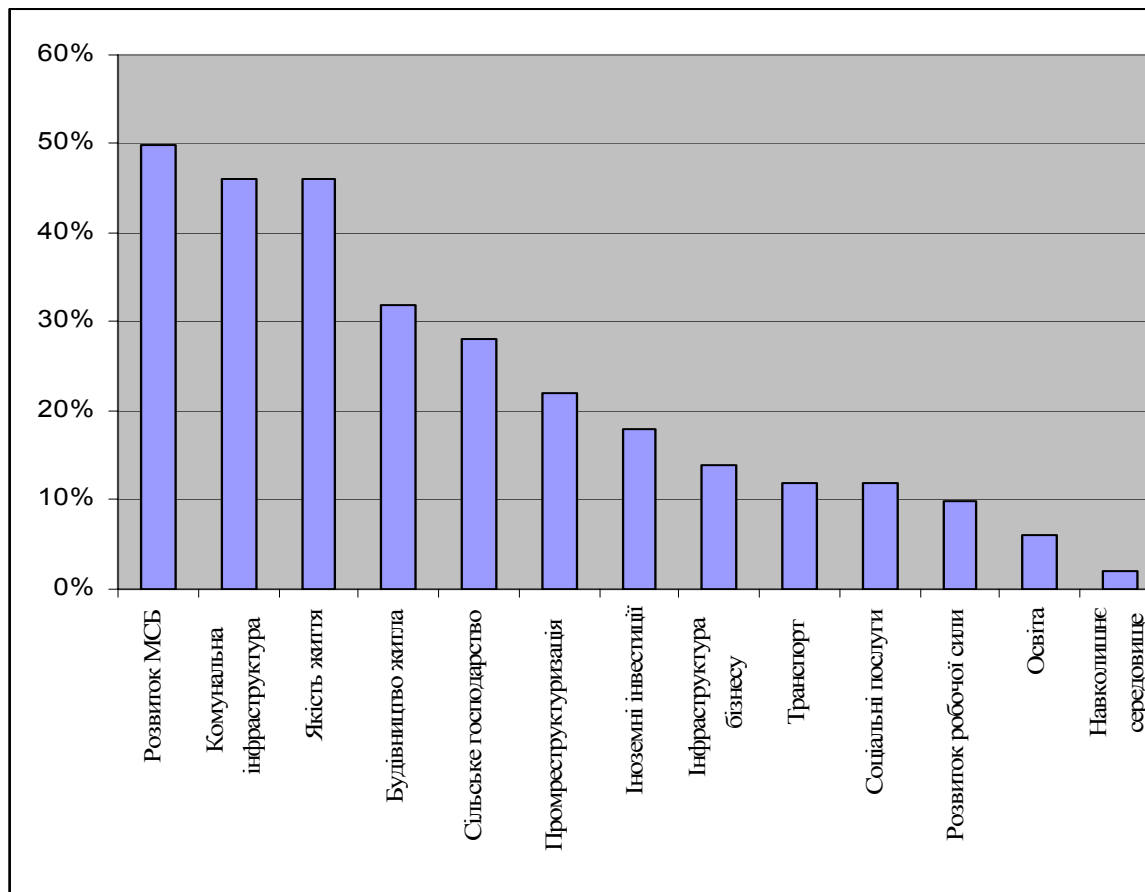
- Розвиток малих та середніх підприємств, стан якого начебто не входить до найбільших проблем економічного розвитку Джанкоя (див.діаграму 5), побажали бачити серед пріоритетів стратегічного плану 50% респондентів переважно саме з сфери МСБ.
- Розвиток комунальної інфраструктури та пов'язану з ним якість життя городян визнали пріоритетами по 46% опитаних від усіх галузей економіки міста, що цілком відповідає загальноукраїнським тенденціям.
- Будівництво житла вважають пріоритетом 32% респондентів, і тут також не спостерігається галузевих відмінностей.
- Приділити увагу розвитку сільського господарства (напевне, в районі) висловили бажання 28%, передусім переробники сільгосппродукції, представники торгівлі, пасажирського автотранспорту.
- Прискорити промислову реструктуризацію пропонується представниками 22%

Джанкой – Вивчення думки підприємців

підприємств, в т.ч. фінансової сфери, комунальних, торгівельних.

- Залучення прямих іноземних інвестицій вважають важливим 18% опитаних з різних галузей, серед яких машинобудівна.

Питання розвитку робочої сили опинилося серед аутсайдерів з 10% голосів, а в розвитку в Джанкої туризму та наукових досліджень не побачив резону ніхто.

Діаграма 8 Критичні питання

9. Загальні враження

Респондентам запропонували висловити свої загальні враження про органи влади в Джанкої. Міська влада отримала вищі оцінки, ніж обласні та районні органи. Респонденти також висловили свою думку про місто як місце для ведення бізнесу. Як зазначається в пункті 8 висновків, відповіді були досить позитивними. Більшість (30) підприємств оцінили своє місто як «задовільне», 13 – як «добре» і 1 компанія вважає своє місто «відмінним» місцем для бізнесу. Найбільш задоволеними місцевим діловим кліматом виглядають малі підприємства, переважно торгівельні; найменш задоволеними... інші малі підприємства..

Позитивними прикладами елементів бізнес-клімату Джанкоя, відзначеними респондентами, як правило, були:

- Географічне становище міста, його розташування на схрещенні важливих залізничних, шосейних та повітряних шляхів

Джанкой – Вивчення думки підприємців

- Сприятливе ставлення місцевої влади

Негативні чинники, визначені респондентами, головним чином стосуються неналагодженості бізнесового життя. Це:

- Висока внутрішня конкуренція.
- Низька платоспроможність громадян.
- Недостатнє використання географічних вигод розташування міста.
- Бюрократизм у владі.

Ці питання значною мірою можуть бути вирішені за належної співпраці влади та підприємців міста.

Привертають увагу такі з доданих наприкінці опитувальника загальних коментарів:

- *«Забезпечити зростання промисловості у місті»*
- *«Працюємо, хочемо працювати, головне – не заважайте!»*
- *«Стратегічний план розвитку міста повинен призвести до позиціювання його як регіонального лідера гуртової торгівлі, банківських послуг, послуг зв'язку, підготовки персоналу, сервісу авто, с/г техніки, побутової техніки, юридичних консалтингових послуг, промислового виробництва (будматеріали, будівництво, машинобудування)»*
- *«Активно підтримати керівництво в розвитку малих і середніх підприємств»*

V. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК

Цей звіт про результати опитування підприємців відображає узагальнені думки головних роботодавців Джанкоя. Їхні стосунки між собою та з міською владою визначатимуть зростання економіки міста, її застій чи занепад. Звіт допоможе Комітетові з розробки стратегічного плану в його роботі і буде корисним для міської влади в роботі над підтримкою та поліпшенням ділового клімату в місті.

Проект «ЕРМ» висловлює вдячність усім представникам підприємств, котрі поділилися своїми думками та надали корисну інформацію Комітетові з розробки стратегічного плану, а також усім членам Комітету, які присвятили свій час на проведення опитування.